

Aandacht voor TOS in de klas

Adviezen voor het begeleiden van leerlingen met TOS

Bernadette Sanders

Orthopedagoog, eigenaar van Smartonderwijs en auteur van o.a. 'Taalontwikkelingsstoornissen in de klas'

TOS in de klas

Ongeveer 7,4 % van de schoolgaande leerlingen heeft een taalontwikkelingsstoornis oftewel een TOS (Tomblin e.a., 1997, Bishop, 2010, Norbury et al., 2016 7,5 %).

Een taalontwikkelingsstoornis geeft problemen in de communicatieve redzaamheid, wat betekent dat er problemen zijn in het begrijpen en begrepen worden in een sociale context. Deze communicatieve redzaamheid hebben wij nodig voor succes op school, tijdens de stage, bij het vinden en houden van een baan en bij het onderhouden van contacten en relaties. Communicatie is taal, verbaal en non-verbaal, die wij gebruiken in ons dagelijks leven. Het is een van de sleutels die leidt tot succes.

“COMMUNICATIEVE REDZAAMHEID IS HET BEGRIJPEN EN BEGREPEN WORDEN IN EEN SOCIALE CONTEXT DOOR HET INZETTEN VAN VERBALE EN/OF NON-VERBALE COMMUNICATIEVE VAARDIGHEDEN.” (E.GERRITS E.A. 2017)

Praktische tips en adviezen voor de begeleiding van leerlingen met TOS in de klas zijn niet altijd op elk kind met TOS van toepassing. Er zijn veel variabelen van invloed op de begeleiding die jij als leerkracht wil en kan bieden. Over het algemeen is de hulp en begeleiding die wenselijk is voor die leerling met TOS afhankelijk van een aantal directe variabelen:

- De hulpvraag van de leerling. Elke leerling met TOS is uniek en heeft een eigen specifieke hulpvraag.
- De kennis die je hebt van TOS. Wat is TOS en wat heeft deze leerling nodig? Geen enkele TOS is hetzelfde!
- De situatie van je klas en de leerstof van jouw groep of vak. Hoe groot is je klas, hoe is de klas ingericht, hoe is de leerstof opgebouwd, wat zijn de individuele hulpvragen in je groep, wat zijn

de mogelijkheden omtrent pre-teaching, herhaalde instructie, etc.? Hoe kan je de situatie in jouw klas zo inrichten, zodat de leerling met TOS optimaal van het onderwijs dat jij biedt, kan profiteren?

Naast deze variabelen zijn er een aantal belangrijke aandachtspunten wat betreft de begeleiding van leerlingen met TOS in de klas.

Waar kun je rekening mee houden?

- Zorg voor een korte en concrete instructie. *Leer als leerkracht het 'doceren' te 'doseren'*. Veel talige informatie wordt door leerlingen met TOS niet opgeslagen. Zij zullen afhaken wanneer zij deze talige stroom niet kunnen volgen, waardoor het gedrag dat vervolgens wordt gesignaleerd al vlug bestempeld wordt als 'ongewenst' of 'concentratieproblemen'.
- Door een trage informatieverwerking en doordat er sprake is van onvoldoende woordenschat (vaktaal, schooltaal), kunnen de leerlingen afhaken tijdens de talige complexe instructie. Let tijdens je instructie op het gebruik van nieuwe woorden, veel voegwoorden en bijwoorden die zinnen complex maken.
- Maak een woordveld of een mindmap bij bijvoorbeeld een nieuw hoofdstuk van vakken als biologie, aardrijkskunde, geschiedenis en in het voortgezet onderwijs bij economie, mens en maatschappij etc. Hiermee ondersteun je het aanbod van veel nieuwe 'vaktaal'-woorden in elk nieuw hoofdstuk.
- Geef leerlingen met TOS één opdracht tegelijk. Zij slaan de talige informatie minder goed op. Er is bij de meeste leerlingen met TOS sprake van een zwak werkgeheugen en/ of een trage informatie verwerking. Hierdoor is het moeilijk om de opdracht te onthouden en uit te voeren.
- Bied de instructie/ informatie zoveel mogelijk *VISUEEL* ondersteund aan. Spreek zelf rustig en in niet te lange zinnen. Vermijd overbodige

informatie. Taalgrapjes worden door het kind met TOS vaak niet begrepen.

- Ad hoc antwoord geven op een klassikale vraag, vaak verwachten wij dat binnen 5 seconden, vraagt om een communicatieve vaardigheden. Te denken aan het juist formuleren van een antwoord in een correcte zin en de juiste woorden (het antwoord) direct kunnen 'vinden'. Dat is lastig voor leerlingen met TOS. Zeker als er ook sprake is van woordvindingsproblemen. Het zijn vaak hoofden met veel chaos waarbij de informatie niet van A naar B loopt. Veel leerlingen met TOS kunnen niet direct op de juiste woorden komen of zinnen vlot formuleren. Kan je je leerling minstens 20 seconden denktijd geven? Een oplossing kan zijn: Vraag je leerling of hij of zij even tijd wil om na te denken over het antwoord en stel vervolgens een andere vraag aan een andere leerling voordat je bij de leerling met TOS terugkomt.
- Geef extra tijd! Tijd voor het formuleren van antwoorden geldt ook bij schriftelijke opdrachten. Meer tijd voor toetsen en repetities!
- Activeer voor elke nieuwe instructie eerst de voorkennis zodat de instructie niet neerdaalt als los zand en vervolgens niet opgeslagen wordt.
- Controleer of de instructie is begrepen. Het is erg moeilijk om direct aan te geven dat je het niet begrijpt of niet weet wat je moet doen als je over onvoldoende taal beschikt of om sowieso aan te geven dat je het niet begrepen hebt. Vraag aan de leerling om te herhalen wat de instructie of de taak is. Wat wordt van de leerling verwacht? Vraag niet of de opdracht begrepen is, dan zal de leerling over het algemeen 'ja' zeggen.
- Bied herhaling van de instructie indien nodig.
- Weet dat voor deze leerlingen klassikaal nakijken en overschrijven van het bord erg lastig is. Dit is eenvoudig op te lossen door een nakijkboekje te geven en overschrijven van het bord te vermijden door een print van het digibord te geven.

Wees je bewust van het feit dat leerlingen met TOS erg moe zijn aan het eind van de dag. Het volgen van alle informatie (verbaal en non-verbaal) gedurende de hele dag vraagt veel inzet van de leerling. Het juist interpreteren en het talig handelen is erg vermoeiend als je daar extra je best voor moet doen. Daarnaast wordt er ook communicatie van verwacht op sociaal vlak, zoals met medeleerlingen.

Het uitvoeren van een groepsopdracht en dus het samenwerken met andere leerlingen is voor veel leerlingen met TOS vaak een hindernis. Voor een leerling met TOS is het over het algemeen lastig om zijn of haar eigen rol in de groep in te vullen. Vaak wordt de leerling met TOS niet begrepen of begrijpt deze leerling zijn medeleerlingen niet. De leerling met TOS kan grote moeite hebben met het zich begrijpelijk verwoorden of aan te sluiten bij de voorkennis van de toehoorder. Het pakken van zijn eigen rol en taken binnen een opdracht is dan erg lastig en maakt dat de leerling zich onbegrepen voelt.

Direct na school het huiswerk maken, vraagt veel van deze leerlingen, want ook dit is taal.

Leerlingen met TOS kunnen op dit punt overvraagd worden en kunnen de leerstof wanneer dit veel en complex is moeilijk onthouden.

Ondersteun deze leerlingen bij het plannen. Geef huiswerk, zoals repetities bijtijds op.

Bij elke interventie geldt:

- Aanmoedigen en belonen ook non-verbaal. Steek eens wat vaker je duim op!
- Zorg voor een interventie die een succeservaring inhoudt.
- Accepteren en begrijpen van de taalstoornis. Besef dat je leerling hierin herkend en gezien wil worden met begrip en acceptatie.
- Heb kennis van de TOS en dus van het probleem in het 'communicatief redzaam' zijn.
- Gedrag is een reactie op... frustratie, onmacht, onvermogen.
- Wees je bewust van je eigen (voor)oordelen.
- Luisteren, tijd nemen en hulpvragen signaleren!
- Bespreek met de leerling zijn of haar hulpvragen. Maak geen plannen over het hoofd van de leerling, maar vooral met de leerling. De leerling weet zelf goed wat hij of zij nodig heeft. Pas dan heeft het de meeste kans van slagen.
- *Niet de leerling willen veranderen, maar de leerling ondersteunen bij de hulpvraag.*

En zo zijn er nog veel meer praktische tips afgestemd op de praktijk, maar altijd afhankelijk van de hulpvraag van de leerling met TOS. Een unieke leerling met een unieke hulpvraag.

Congres

Leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis

Omgaan met leerlingen met TOS

www.medilexonderwijs.nl/tos

Bernadette Sanders

Bernadette Sanders heeft vele jaren onderriservaring, zowel als leerkracht, intern begeleider en ambulant begeleider. Met SMARTonderwijs biedt zij hulp aan die groep kinderen, die met hun problemen een weg proberen te vinden om zich staande te houden in het onderwijs en in onze 'verwachtingsvolle' maatschappij.

